

Izglītības un zinātnes
ministrija

Valsts pētījumu programma «Digitālās humanitārās un sociālās zinātnes» 2026.–2029. gadam

[illegible]

II Valsts pētījumu programmas mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti

IV Projektu iesniegšanas un konkursa nosacījumi

PAR VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMU

**2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi
Nr. 560 «Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība»**

Programma ir **nozares ministrijas valsts pasūtījums**, kuru īsteno pētniecības ietvaros, lai radītu jaunas zināšanas, prasmes un inovācijas, attīstītu jaunus produktus, procesus un pakalpojumus nozaru problēmu risināšanai un stratēģisko attīstības mērķu sasniegšanai, atbalstītu valsts politikas prioritāšu īstenošanu, aktīvi izmantojot pētniecības rezultātus politikas izstrādei, un nodrošinātu pētniecības pamanāmību sabiedrībā, kā arī stiprinātu saikni starp pētniecību un prioritārām valsts politikas jomām.

VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMAS NOZĪME IZGLĪTĪBAS UN ZINĀTNES MINISTRIJAI

01

Atbildīgā institūcija un finansējums: Izglītības un zinātnes ministrija nosaka VPP virzienus un uzrauga VPP finansējuma izlietošanu atbilstoši valsts politikas un nozares stratēģiskajiem mērķiem un definētajiem uzdevumiem.

02

Ilgtermiņa un jauni risinājumi: VPP veicina ilgtspējīgu digitālo humanitāro un sociālo zinātņu attīstīšanu, radot jaunas tehnoloģijas un rīkus valsts attīstībai.

03

Saikne ar politikas veidošanu: VPP nodrošina pētniecības rezultātu sasaisti ar politikas lēmumiem un nozares attīstības virzību Latvijā.

Valsts pētījumu programma «Digitālās humanitārās un sociālās zinātnes» 2026.–2029. gadam

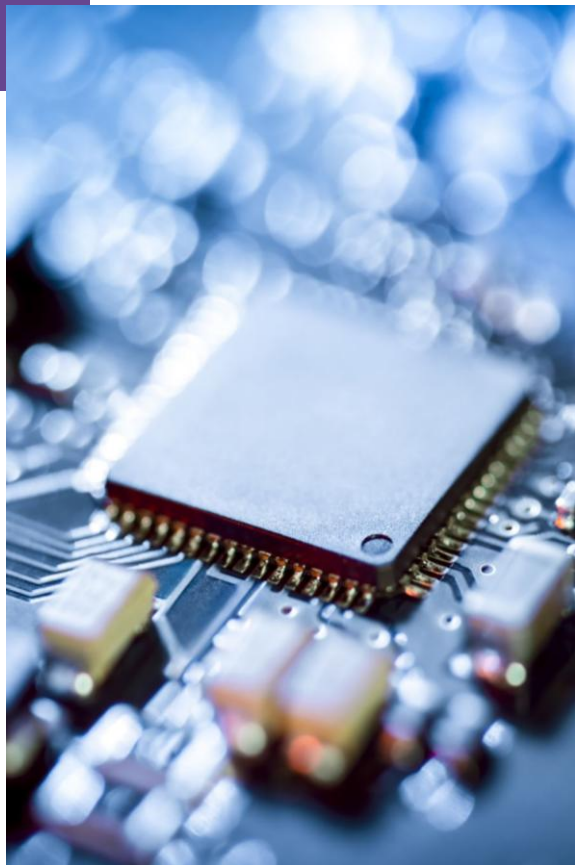
Apstiprināta ar Ministru kabineta 2026. gada 16. jūnija rīkojumu Nr. 365 «Par valsts pētījumu programmu «Digitālās humanitārās un sociālās zinātnes»» 2026.–2029. gadam.

Programmas kopējais budžeta **finansējums ir 1 217 724 euro, īstenošanas laiks – no 2026. līdz 2029. gadam.**

Programma tiek īstenota sadarbībā ar **Latvijas Zinātnes padomi.**

Projekta īstenošanas termiņš ir 34 mēneši, sākot ar līguma par projekta īstenošanu spēkā stāšanās dienu.

PROGRAMMAS VIRSMĒRĶIS

Latvijas humanitāro, mākslas un sociālo zinātņu digitālās infrastruktūras – datu kopu, ieskaitot to metadatus, digitālo platformu, e- resursu repozitoriju, pētniecības infrastruktūru un citu digitālo resursu (turpmāk – humanitāro un sociālo zinātņu digitālā infrastruktūra) – attīstīšana, **Latvijas kultūras, latviešu valodas un lībiešu valodas digitālās ilgtspējas nodrošināšana** un humanitāro un sociālo zinātņu digitālās infrastruktūras aktīva izmantošana **sabiedrībai būtisku jautājumu risināšanā** un zinātniskajā darbībā.

PROGRAMMAS MĒRĶIS

Attīstīt un nodrošināt latviešu un lībiešu valodas un kultūras digitālo ilgtspēju, veidojot augstas kvalitātes, gala lietotāju vajadzībām piemērotu humanitāro un sociālo zinātņu digitālo infrastruktūru, **tai skaitā kultūras mantojuma un atmiņas institūciju digitālos resursus**, un **veicinot to plašu izmantošanu fundamentālajā un lietišķajā pētniecībā, izglītībā un inovatīvu tehnoloģiju izstrādē**, vienlaikus stiprinot humanitāro un sociālo zinātņu digitālās infrastruktūras uzturēšanai nepieciešamo institucionālo kapacitāti.

APAKŠUZDEVUMS UN SASNIEDZAMAIS REZULTĀTS

6.1. Izstrādāt risinājumus prioritāri saglabājamās humanitāro un sociālo zinātņu digitālās infrastruktūras veidošanai, ilgtermiņa uzturēšanai un atjaunošanai, tai skaitā paredzēt lietotāju vajadzībās balstītu digitālo valodas resursu un valodas prakses datu strukturēšanas rīka prototipa izstrādi kvalitatīvu valodas konsultāciju vai lingvistisko atzinumu sniegšanai sabiedrībai, pētniecībā, valodas resursu attīstībā, pilnveidē, kā arī valodas tehnoloģiju izstrādē.

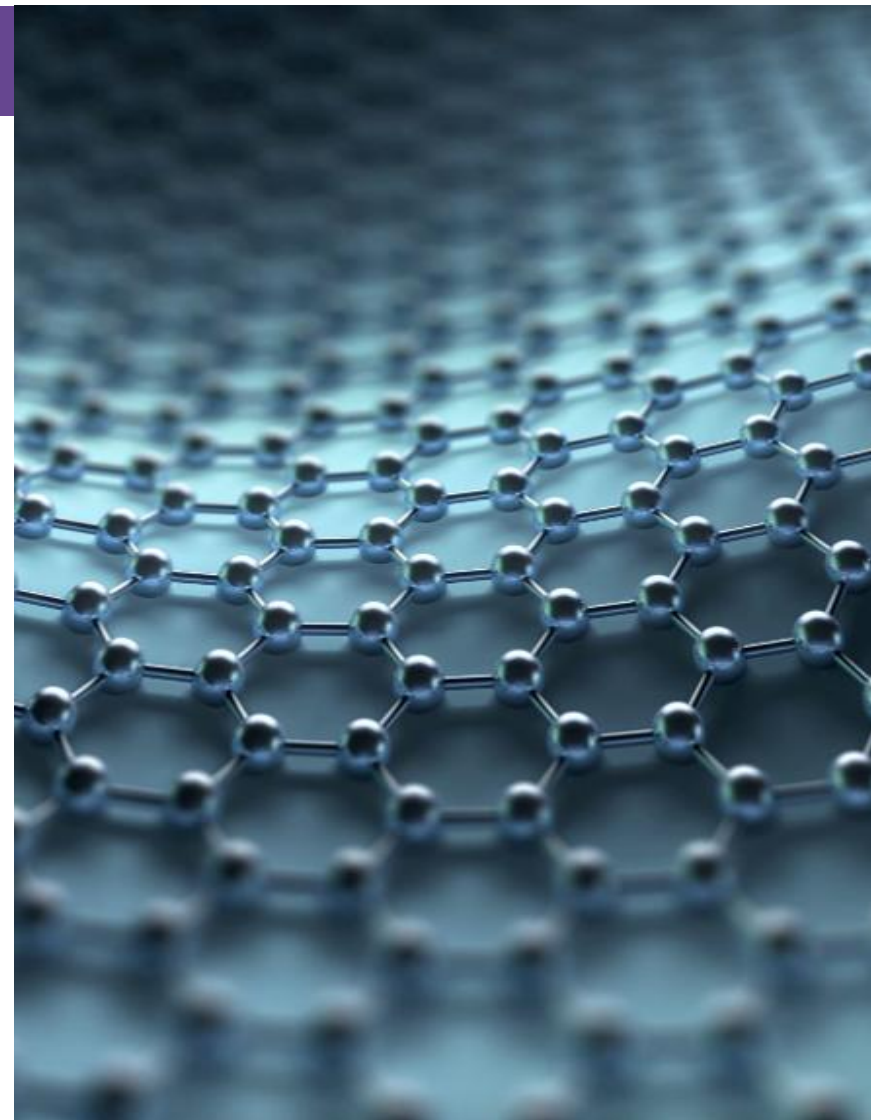
8.1. Izstrādāti risinājumi prioritāri saglabājamās humanitāro un sociālo zinātņu digitālās infrastruktūras veidošanai, ilgtermiņa uzturēšanai un atjaunošanai, tai skaitā nodrošinot šo risinājumu sadarbību ar kultūras un mantojuma atmiņas institūciju digitālajiem resursiem, un izstrādājot lietotāju vajadzībās balstītu digitālo valodas resursu un valodas prakses datu strukturēšanas rīka prototipu kvalitatīvu valodas konsultāciju vai lingvistisko atzinumu sniegšanai sabiedrībai, pētniecībā, valodas resursu attīstībā, pilnveidē, kā arī valodas tehnoloģiju izstrādē.

SKAIDROJUMS UN NODEVUMS

Pirmkārt, nepieciešami konkrēti principi, soļi un vadlīnijas, pēc kuriem prioritizēt konkrētas humanitāro un sociālo zinātņu digitālās infrastruktūras (t.sk. arhīvus, esošos resursus, datubāzes u.c.). Otrkārt, vadlīnijas šīs infrastruktūras saglabāšanas un/vai atjaunošanai ilgtermiņā, tostarp krīzes situācijās.

Nodevumam vajadzētu sastāvēt no minētajām strukturētajām vadlīnijām, kas sasaistītas ar vismaz diviem praksē pierādītiem dažādu resursu veidu (piemēram, valodisko datubāžu un vizuālo materiālu arhīvu) **digitālās infrastruktūras saglabāšanas un atjaunošanas risinājumiem:**

piemēram (atkarībā no konkrētās infrastruktūras vajadzībām) – vairākdomeinu saglabāšana; kriptogrāfiskās kontrolsummas (*cryptographic checksums*); vispārēja, automatizēta metadatu standartizācija utt. Minētie nodevumi var tikt (un vēlams) aprakstīt pētnieciskos rakstos.

SKAIDROJUMS UN NODEVUMS

Valodas prakses datu strukturēšanas rīka prototipa izstrāde kvalitatīvu valodas konsultāciju vai lingvistisko atzinumu sniegšanai – balstoties uz esošām datubāzēm un resursiem, tai skaitā, piemēram, Latviešu valodas aģentūras (LVA), nepieciešams izstrādāt strādājošu, attīstāmu prototipu, kas, balstoties MI Lielajos valodas modeļos, var sniegt īsas, konstruktīvas, atsaucēs balstītas atbildes uz noteiktiem valodiskiem, gramatikas, personvārdu atveides un stilistiskiem jautājumiem.

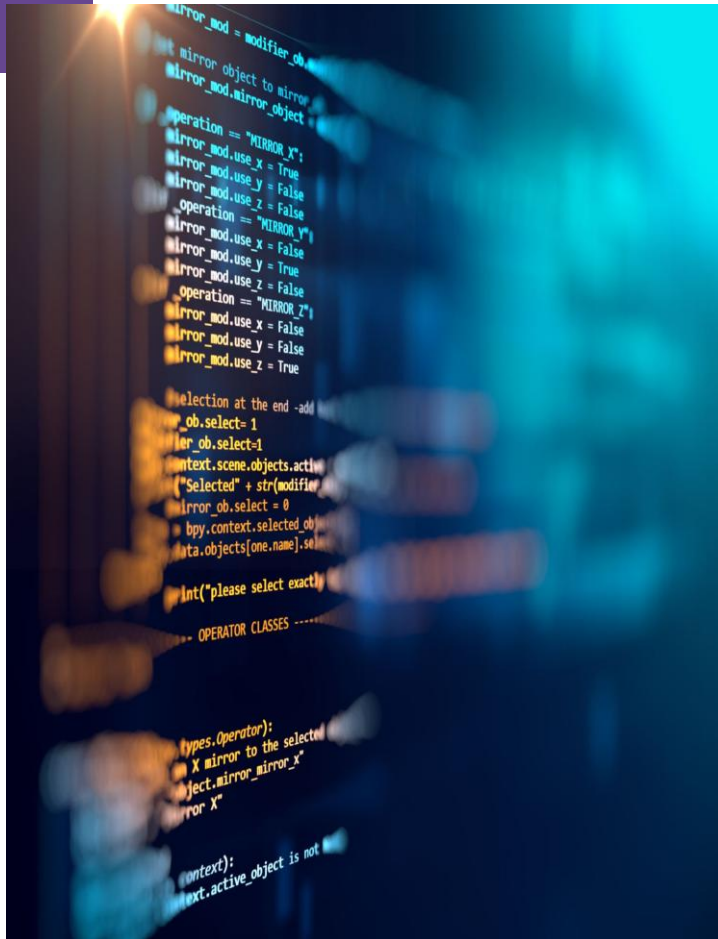
APAKŠUZDEVUMS UN SASNIEDZAMAIS REZULTĀTS

6.2. **Nodrošināt digitālo leksikogrāfisko resursu ilgtspējīgu attīstību**, veicot šķirklju semantisko un stilistisko diferenciaciju, **integrējot nozaru terminoloģijas skaidrojumus un veidojot starpresursu sasaistes sistēmu**, kas balstīta uz aktuālo normatīvo regulējumu un valodas lietojumu praksē.

8.1. Izveidots digitālais leksikogrāfiskais resurss ar integrētu starpresursu sasaistes sistēmu.

SKAIDROJUMS UN NODEVUMS

Izveidots digitālais leksikogrāfiskais resurss ar integrētu starpresursu sasaistes sistēmu – nepieciešams attīstīt plašākam lietotāju lokam (zinātniekiem, ierēdņiem, tehniskajiem darbiniekiem, ikdienas lietotājiem) pieejamu terminoloģijas datubāzi, kas ilgtermiņā tiek sinhronizēta ar Eiropas Savienības terminoloģijas datubāzi (IATE), kā ar terminu nozīmes izmaiņām.

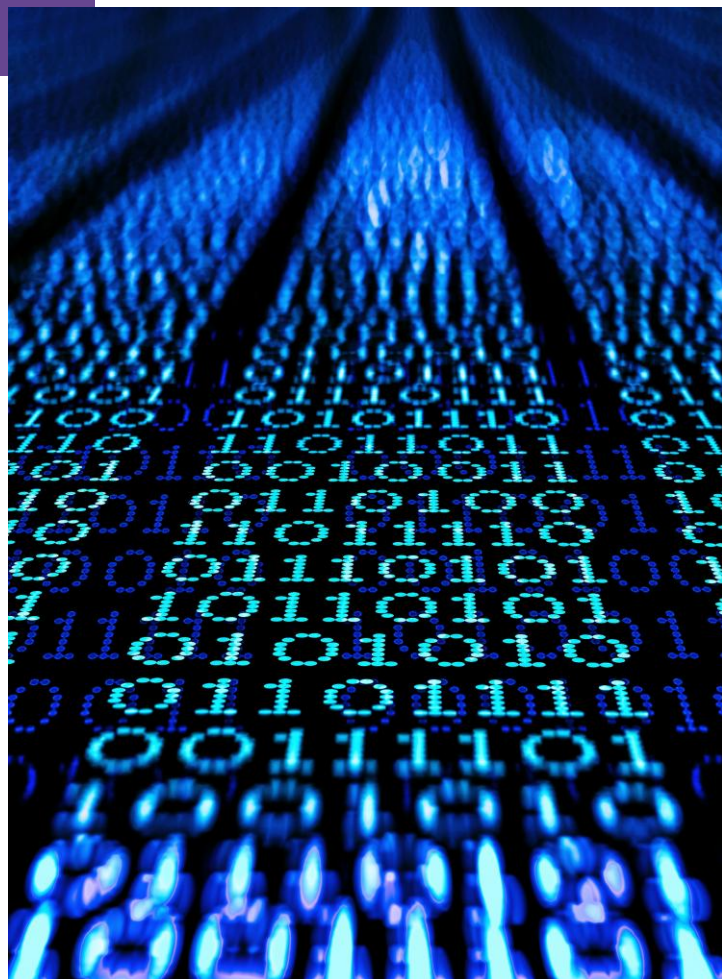

APAKŠUZDEVUMS UN SASNIEDZAMAIS REZULTĀTS

6.3. Analizēt, kā digitālajos medijos un sociālajos tīklos tiek izmantoti valodas līdzekļi gan Latvijas valstiskumu un kultūru apdraudošu, gan Latvijas valstiskumu un kultūru veicinošu vēstījumu veidošanā, kā arī izvērtēt šo vēstījumu saturu, vēstījumu paudējus un atspoguļotos notikumus. Balstoties uz pētījumu rezultātiem, formulēt zinātniski pamatotas rekomendācijas valsts un sabiedrības noturības stiprināšanai informatīvo un psiholoģisko apdraudējumu apstākļos.

8.3. Sniegtas zinātniski pamatotas rekomendācijas valsts un sabiedrības noturības stiprināšanai informatīvo un psiholoģisko apdraudējumu apstākļos.

SKAIDROJUMS UN NODEVUMS

**Sniegtas zinātniski pamatotas
rekomendācijas valsts un
sabiedrības noturības stiprināšanai
informatīvo un psiholoģisko
apdraudējumu apstākļos –
rekomendācijām jābūt balstītām
konkrētos piemēros un virzības
tendencēs, jāietver plānveida
rekomendācijas dezinformācijas
mazināšanai arī krīzes apstākļos, kā arī
jāilustrē gan biežākās novērotās
apdraudošo vēstījumu formas, gan
izpausmes kanāli un veidotāji.**

APAKŠUZDEVUMS UN SASNIEDZAMAIS REZULTĀTS

6.4. attīstīt lībiešu valodas un latgaliešu rakstu valodas, kā arī dažādu latviešu valodas austrumu pierobežas izlokšņu digitālos resursus, tai skaitā **mācību resursus jauniešiem un bērniem un latgaliešu–latviešu, latviešu–latgaliešu rakstu valodas mašīntulkotāju**, kā arī nodrošināt to piemērotību valodas tehnoloģiju attīstībai un izmantošanai.

8.4. attīstīti lībiešu valodas un latgaliešu rakstu valodas, kā arī dažādu latviešu valodas austrumu pierobežas izlokšņu digitālie resursi, tai skaitā **mācību resursi jauniešiem un bērniem un latgaliešu rakstu valodas–latviešu, latviešu–latgaliešu rakstu valodas mašīntulkotājs**, kā arī nodrošināta to piemērotība valodas tehnoloģiju attīstībai un izmantošanai.

SKAIDROJUMS UN NODEVUMS

Mācību resursi – lībiešu un latgaliešu rakstu valodā nepieciešama attīstāma, gan individuāli, gan strukturētā mācību vidē pielietojama aplikācija vai līdzvērtīgs digitālais rīks, kas palīdzētu ar uzdevumu un skaidrojumu palīdzību apgūt gramatikas principus, vārdu krājumu, uztveri un minēto arī pārbaudītu.

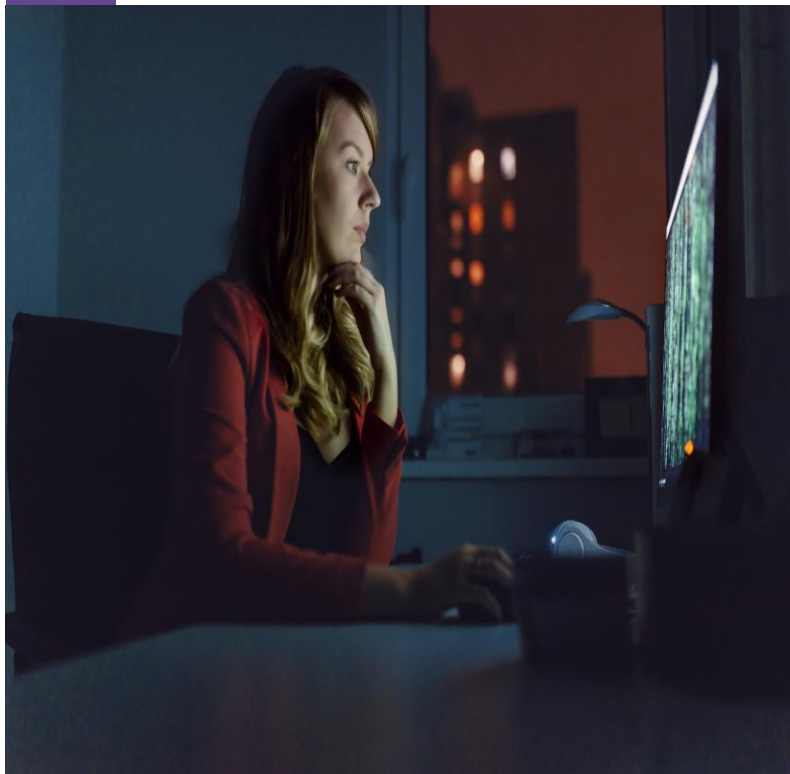
Latgaliešu rakstu valodas–latviešu, latviešu–latgaliešu rakstu valodas mašīntulkotājs – ir veiksmīgas, nozīmīgas iestrādes, taču vēlams attīstāms, gramatiski un stilistiski konsekvents, valodnieku aprobēts mašīntulkotājs ar iestrādātu izrunas funkciju.

APAKŠUZDEVUMS UN SASNIEDZAMAIS REZULTĀTS

6.5. Sniegt zinātniski, juridiski un tehnoloģiski pamatotas rekomendācijas normatīvā regulējuma pilnveidošanai par valodas un kultūras resursu kopu pieejamību, to izgūšanas un atvēršanas nosacījumiem.

8.5. Sniegtas zinātniski, juridiski un tehnoloģiski pamatotas rekomendācijas normatīvā regulējuma pilnveidošanai par valodas un kultūras resursu kopu pieejamību, to izgūšanas un atvēršanas nosacījumiem.

SKAIDROJUMS UN NODEVUMS

Sasniegtajiem kvantitatīvajiem un kvalitatīvajiem radītājiem, kā arī saistītajiem resursiem, ir nepieciešams nodrošināt ilgtermiņa pieejamību un sasniedzamību, kas būtu realizējama arī pēc valsts pētījumu programmas noslēgšanās.

Rekomendācijām ir jābalstās gan pašu pētnieku, gan plašākās sabiedrības ilgtermiņa vajadzībās, lai nodrošinātu resursu uzturēšanu un pielietošanu tālākā pētniecībā, sabiedrībai nepieciešamos risinājumos, kā arī infrastruktūru pēctecību.

IV AKTUĀLIE JAUTĀJUMI

Izglītības un zinātnes
ministrija

PALDIES

IZM_gov_lv

Izglitibas.ministrija

kaspars.zalans@izm.gov.lv